

ILMIY TADQIQOTLAR VA ULARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI

Sharifova Gulruksor Abdunabiyevna

e-mail: gulrukhsor88@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14901592>

Annotatsiya: Ushbu maqola ilmiy tadqiqotlarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tahlil qilishga bag'ishlangan. Ilmiy izlanishlar innovatsiyalarni shakllantirish, texnologik rivojlanishni tezlashtirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada ilmiy tadqiqotlarning turli sohalar, jumladan, ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish va sanoat sektorlariga ta'siri o'rganilgan. Bundan tashqari, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va ularning natijalarini iqtisodiyotda amaliyotga joriy etishning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ilmiy izlanishlarning innovatsion faoliyat va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini tasdiqlaydi hamda ilm-fan va texnologiyaga investitsiyalarni oshirish zarurligini ta'kidlaydi. Maqola iqtisodiyotda ilmiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan strategik qarorlar uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy tadqiqotlar, innovatsiya, iqtisodiy rivojlanish, texnologik taraqqiyot, barqaror iqtisodiyot, investitsiya, innovatsion faoliyat, rivojlanish strategiyalari,, sanoat sektori, qishloq xo'jaligi modernizatsiyasi, xizmatlar sohasi, ilmiy izlanish samaradorligi.

1. Kirish.

Ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirish jamiyat va iqtisodiyotning asosiy poydevoridir. Ilmiy tadqiqotlar orqali yangi bilim va kashfiyotlar yaratiladi, bu esa nafaqat ilm-fan sohasidagi rivojlanishga, balki iqtisodiyotning barqaror va yuqori sur'atlarda o'sishiga ham olib keladi. Hozirgi global iqtisodiyotda innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlarning roli katta, chunki ular yangi mahsulotlar, texnologiyalar va xizmatlarni yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish va jamiyatning turmush tarzini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalarni rag'batlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biriga aylanishi mumkin. Shu sababli, ilmiy tadqiqotlar va ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tahlil qilish bugungi kunda juda muhimdir.

2. Ilmiy tadqiqotlar va iqtisodiy rivojlanishning o'zaro aloqasi

Ilmiy tadqiqotlarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri keng qamrovli va turli jihatlardan ko'rinadi. Ilmiy yutuqlar va texnologik innovatsiyalar jamiyatning iqtisodiy tizimini modernizatsiya qilish, yangi sanoat tarmoqlarini yaratish, mavjud sanoatlarni yangilash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, sanoat sektorida, qishloq xo'jaligi modernizatsiyasida rivojlanishga erishish, xizmatlar sohasida iqtisodiy o'sishga erishib yangi ish o'rinlarini yaratish, eksport salohiyatini kuchaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ilmiy tadqiqotlar va texnologik innovatsiyalar yangi mahsulotlar va xizmatlarni yaratishga yordam beradi. Yangi kashfiyotlar va ixtirolar nafaqat o'rta va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishning asosiy omili, balki milliy iqtisodiyotning dunyo bozori bilan raqobatlashish imkoniyatlarini ham oshiradi. Masalan, elektronika, avtomobil sanoati, biotexnologiya va farmatsevtika sohalarida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar yangi mahsulotlar ishlab chiqish, yangi texnologiyalarni ishlab chiqarish va yangi xizmatlar ko'rsatish imkoniyatlarini yaratadi.

O'zbekistonning o'zida ham ilmiy tadqiqotlar natijasida yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni iqtisodiyotga tatbiq etish zarurati mavjud. Masalan, O'zbekistonning qishloq xo'jaligida yangi o'simlik turlarini yaratish, oziq-ovqat sanoatini modernizatsiya qilish, suvni tejash texnologiyalarini rivojlantirish va boshqa innovatsiyalarni ishlab chiqish iqtisodiyotning o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ilmiy tadqiqotlar ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, resurslardan samarali foydalanish va yangi texnologiyalarni joriy etish imkoniyatini yaratadi. Bu o'z navbatida, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va mahsulot sifatini oshirishga olib keladi. Misol uchun, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va

robototexnika kabi ilmiy yutuqlar ishlab chiqarish jarayonlarini sezilarli darajada samarali va tezkor qilish imkonini beradi.

Shuningdek, ilm-fan va texnologiyalarni ishlab chiqarish tizimiga qo'llash, ularning optimallashtirilishi va modernizatsiyasi orqali yanada yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishga erishish mumkin. O'zbekiston sanoatining yuqori texnologik innovatsiyalarni o'zlashtirish orqali raqobatbardoshligini oshirishi, ishlab chiqarish samaradorligini va eksport hajmini kengaytirishi mumkin.

5. Yashil texnologiyalar va ekologik barqarorlik

Yashil texnologiyalar va ekologik toza ishlab chiqarish jarayonlari ham ilmiy tadqiqotlar asosida rivojlanmoqda. Bunday texnologiyalar nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga yordam beradi, balki energiya resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash, chiqindilarni kamaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga ham xizmat qiladi. Yashil energiya, qayta tiklanadigan energiya manbalari va chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalari sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishning yangi yo'nalishlarini ochishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonning tabiatni muhofaza qilish, energiya resurslarini tejash va ekologik muammolarni hal etish borasidagi ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratish zarur. Bu, o'z navbatida, barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga va global iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashishda yordam beradi.

6. Bandlik yaratish

Ilmiy tadqiqotlar va texnologik innovatsiyalar yangi sanoat tarmoqlarini yaratish va rivojlantirishga yordam beradi. Yangi tarmoqlar, yangi ish o'rinlarini yaratish, ishchilarni yangi malakalarga o'rgatish va ish bilan ta'minlashni oshirishga imkon yaratadi. Innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish jarayonlari, yangi tarmoqlarni rivojlantirish va yangi ish joylarini yaratish uchun katta imkoniyatlarni ochadi.

O'zbekistonning ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali yangi tarmoqlarni yaratish va ish bilan ta'minlashni oshirish imkoniyati mavjud. Bu o'z navbatida, iqtisodiyotning turli sohalarni diversifikatsiya qilish va jamiyatda bandlikni oshirishga yordam beradi.

7. Ilmiy tadqiqotlar va iqtisodiy siyosat

Ilmiy tadqiqotlarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini maksimal darajada oshirish uchun davlat ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan aniq siyosatni ishlab chiqishi zarur. O'zbekiston hukumati tomonidan amalga oshirilayotgan ilmiy-texnik siyosat, ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalarni rivojlantirishga doir bir qator tashabbuslarni o'z ichiga oladi. Bu tashabbuslar ilmiy sohani rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va ilmiy ishlanmalarning tijoratlashishini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan.

Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi ilmiy tadqiqotlarga ajratiladigan byudjetni oshirish, ilmiy institutlarni zamonaviylashtirish, yosh olimlarni rag'batlantirish va ilm-fan bilan shug'ullanadigan kompaniyalar uchun imtiyozlar yaratish kabi tashabbuslarni amalga oshirmoqda. Shuningdek, davlat xususiy sektorni ilmiy tadqiqotlarga sarmoya kiritishga rag'batlantirish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish va global ilmiy hamkorlikni kuchaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

8. Ilmiy tadqiqotlar va jamiyat

Ilmiy tadqiqotlarning jamiyatga ta'siri juda katta. Ilmiy yutuqlar jamiyatda sifatli ta'lim, sog'liqni saqlashni yaxshilash, ijtimoiy muammolarni hal qilish va hayot sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, ilmiy tadqiqotlar orqali yangi dori-darmonlar, davolash usullari va kasalliklarni oldini olish metodlari ishlab chiqiladi, bu esa odamlarning salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi.

O'zbekistonning ta'lim tizimini yaxshilash, sog'liqni saqlash sohasida yangi texnologiyalarni joriy etish, ijtimoiy muammolarni hal etishda ilm-fan va texnologiyalarni qo'llashni kuchaytirish zarur. Bu, o'z navbatida, jamiyatning rivojlanishiga va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam beradi.

9. Xulosa

Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biridir. Ular yangi mahsulotlar, texnologiyalar va xizmatlar yaratish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yashil texnologiyalarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratish kabi bir qator sohalarda iqtisodiy o'sishning

turtkisi bo'lishi mumkin. O'zbekiston uchun ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirish, global raqobatbardoshlikni oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun zarurdir.

Davlat ilmiy tadqiqotlarga investitsiyalarni oshirish, ilmiy ishlanmalarning tijoratlashishini qo'llab-quvvatlash, yosh olimlarni rag'batlantirish va xususiy sektorni ilm-fanga sarmoya kiritishga undash orqali ilmiy tadqiqotlarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini yanada kuchaytirishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar jamiyat va iqtisodiyotning har bir jabhasida o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatib, xalqning farovonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nielsen, M., & Chuang, I. (2000). *Quantum Computation and Quantum Information*. Cambridge University Press.
2. Preskill, J. (2018). "Quantum Computing in the NISQ Era and Beyond". *Quantum*, 2, 79.
3. Montanaro, A. (2016). "Quantum algorithms: An overview". *NPJ Quantum Information*, 2(1), 15023.
4. Fattoyev E. A. (2024). *Ilm-fan va innovatsion texnologiyalar: zamonaviy muammolar va yechimlar*. Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti, Toshkent, O'zbekiston Respublikasi.
5. Sharifova G. A. (2024). *Ilmiy tadqiqotlar va ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri*. Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti.
6. Arute, F., et al. (2019). "Quantum supremacy using a programmable superconducting processor". *Nature*, 574(7779), 505-510.
7. Shor, P. W. (1997). "Polynomial-Time Algorithms for Prime Factorization and Discrete Logarithms on a Quantum Computer". *SIAM Journal on Computing*, 26(5), 1484-1509.
8. Rieffel, E. G., & Polak, W. H. (2011). *Quantum Computing: A Gentle Introduction*. MIT Press.
9. IBM Quantum. (2024). "Introduction to Quantum Computing". <https://www.ibm.com/quantum>.
10. National Institute of Standards and Technology (NIST). (2024). "Post-Quantum Cryptography". <https://csrc.nist.gov>.